C/2025/772

11.2.2025

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse

Mod et lovgivningsforslag om en retfærdig omstilling og politiske EU-værktøjer, der fremmer en mere social europæisk grøn pagt

(initiativudtalelse)

(C/2025/772)

Ordfører: **Dirk BERGRATH**

Rådgivere	Christiny MILLER (for ordføreren) Anna KWIATKIEWICZ (for Gruppe I)
Plenarforsamlingens beslutning	15.2.2024
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 52, stk. 2
Kompetence	Sektionen for Landbrug, Udvikling af Landdistrikterne og Miljø
Vedtaget i sektionen	13.11.2024
Vedtaget på plenarforsamlingen	5.12.2024
Plenarforsamling nr.	592
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	179/1/6

1. Konklusioner og anbefalinger

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU):

1.1. understreger vigtigheden af en retfærdig omstilling i EU i overensstemmelse med Kommissionens strategiske prioriteter og politiske retningslinjer for 2024-2029. Den retfærdige omstilling vil have en særlig indvirkning på arbejdslivet og påvirke sektorer, regioner, job og færdigheder (herunder kønsmæssige og generationsmæssige aspekter og sårbare grupper), velfærd, samarbejde mellem medlemsstaterne, forvaltning, virksomheder (navnlig SMV'er) samt finansiering og investeringer;

1.2. fremhæver behovet for en omfattende politikpakke for arbejdslivet, der integrerer eksisterende EU-værktøjer og giver medlemsstaterne et tilstrækkeligt spillerum til at vedtage passende løsninger på nationalt og regionalt plan. Dette kan omfatte reformer og revisioner af eksisterende lovgivning og henstillinger;

1.3. gentager sit ønske om en ramme for retfærdig omstilling gennem foregribelse og håndtering af forandringer, med social dialog og kollektive overenskomstforhandlinger som ledende principper ([1]).

Denne politiske pakke bør omfatte foranstaltninger såsom:

— kortlægning af kvalifikationsbehov og -strategier

— etablering og gennemførelse af passende programmer for udvikling af færdigheder

— etablering af meningsfuld og håndhævelig adgang til fuldt kompenserede uddannelsestimer for alle arbejdstagere

— sikring af, at der indføres effektive ordninger for deltagelse og effektiv information og høring af arbejdstagerne på virksomhedsniveau i overensstemmelse med de gældende regler

([1]) EUT C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— integration af initiativer vedrørende retfærdig omstilling i gennemførelsen af den europæiske søjle for sociale rettigheder og det europæiske semester

— skabelse af stærke incitamenter for virksomhederne til at prioritere opkvalificering af de nuværende medarbejdere for at afhjælpe manglen på færdigheder, udvikle, offentliggøre og regelmæssigt ajourføre virksomhedernes omstillingsplaner, så de foregriber ændringer, og udvikle strategier til håndtering af de mulige konsekvenser samt opfordre til øgede lærlinge- og uddannelsesbidrag i overensstemmelse med nationale modeller for delvist at finansiere arbejdstagernes uddannelse på regionalt plan;

1.4. anbefaler detaljerede kortlægningsaktiviteter for at sikre bevidsthed om udfordringerne og mulighederne i forbindelse med omstillingen på EU-plan, nationalt plan og regionalt plan nu og i fremtiden. De politiske beslutningstagere på de relevante niveauer og virksomhederne bør bygge videre på denne viden for at udarbejde omfattende omstillingsplaner og færdighedsstrategier i samarbejde med arbejdsmarkedets parter og andre interessenter samt overvåge fremskridtene. Observatoriet for Retfærdig Omstilling, der er oprettet af Kommissionen, kan stå i spidsen for kortlægningen af politikker og bedste praksis og støtte medlemsstaterne med data og overvågning;

1.5. opfordrer Kommissionen og medlemsstaterne til at sikre tilstrækkelig finansiering ved at øge Fonden for Retfærdig Omstilling og Den Sociale Klimafond, bringe dem i overensstemmelse med de andre EU-fonde, der bidrager til målene for retfærdig omstilling, styrke og tilknytte andre finansieringsmetoder og mobilisere privat finansiering til omstillingen.

2. **Indledning**

2.1. I den europæiske grønne pagt fastsættes Den Europæiske Unions retligt bindende tilsagn om en emissionsreduktion på 55 % senest i 2030 og klimaneutralitet senest i 2050. I Kommissionens meddelelse om den europæiske grønne pagt står der, at omstillingen skal være retfærdig og inklusiv og sætte mennesket i centrum, og at der skal fokuseres på de regioner, industrier og arbejdstagere, som vil stå over for de største udfordringer ([2]). At stræbe efter en rimelig og retfærdig klimaomstilling for at forblive konkurrencedygtige på verdensplan og øge vores energisuverænitet er også en af Rådets prioriteter for 2024-2029 ([3]).

2.2. I Kommissionens meddelelse om Europas klimamål for 2040 fastsættes der en nettoreduktion af drivhusgasemissionerne på 90 % i forhold til 1990-niveauerne. EØSU bakker op om det anbefalede mål på 90 % senest i 2040, da det stemmer overens med videnskaben om Europas rimelige andel af målet på 1,5°C, men understreger, at en koordineret indsats på tværs af alle sektorer er afgørende for at nå 2040-målet. Samtidig understreger udvalget, at målet er krævende og kun kan nås med vedtagelse af politikker, der gør det muligt at sikre de europæiske industrisektorers konkurrenceevne og en retfærdig omstilling gennem omkostningseffektiv anvendelse af alle nul- og lavemissionsteknologier ([4]). Der vil være brug for omfordelingsforanstaltninger til at håndtere de sociale virkninger, så ingen lades i stikken ([5]).

2.3. Omstillingen vil skabe nye muligheder og store udfordringer for virksomheder og beskæftigelse samt for arbejdstagere på alle kvalifikationsniveauer, men vil gavne nogle regioner mere end andre. EU's samhørighedspolitik og nationale foranstaltninger vil fortsat spille en afgørende rolle med hensyn til at støtte de regioner, der er mest berørt af omstillingen ([6]). Det anslås, at 40 % af arbejdstagerne i EU vil blive direkte påvirket af omstillingen ([7]).

2.4. Samtidig er der risiko for tilbageskridt med hensyn til målene i EU's grønne pagt, idet der er en stadig større offentlig og politisk modvilje mod grønne politikker på grund af opfattelsen af, at omstillingen er urimelig i sin nuværende form ([8]), ([9]), eftersom den øger forpligtelserne for virksomhederne og bidrager til manglen på vigtige betingelser for et stærkere forretningsgrundlag i Europa ([10]). Offentlige opinionsundersøgelser viser dog, at et flertal af europæerne støtter en retfærdig grøn omstilling ([11]).

([2]) COM(2019) 640 final.
([3]) Det Europæiske Råds strategiske dagsorden 2024-2029.
([4]) EUT C, C/2024/4667, 9.8.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4667/oj.
([5]) COM(2024) 63 final.
([6]) COM(2024) 63 final.
([7]) https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-08/ef23032en.pdf.
([8]) A new governance framework to safeguard the European Green Deal.
([9]) Enabling the green and just transition.
([10]) http://antwerp-declaration.eu/.
([11]) Special Eurobarometer 100.1 – Parlemeter 2023.

2.5. Det er afgørende, at denne omstilling er retfærdig. I Den Internationale Arbejdsorganisations retningslinjer for en retfærdig omstilling står der, at en retfærdig omstilling for alle til en miljømæssigt bæredygtig økonomi skal forvaltes hensigtsmæssigt og bidrage til målene om anstændigt arbejde for alle, social inklusion og udryddelse af fattigdom ([12]).

3. **EU's nuværende politiske instrumenters begrænsninger**

3.1. EØSU bifalder og anerkender de mange eksisterende politiske instrumenter på europæisk plan, som enten direkte eller indirekte beskæftiger sig med den retfærdige omstilling, men bemærker også modsigelserne og forskellene mellem visse politikker.

3.2. EØSU glæder sig over Rådets henstilling om sikring af en retfærdig omstilling til klimaneutralitet, men bemærker, at denne ikkebindende henstilling ikke munder ud i den samlede politiske platform, som er nødvendig, for at EU kan håndtere alle konsekvenserne ([13]). Som følge heraf bør medlemsstaterne støttes i deres bestræbelser på at gennemføre henstillingen i overensstemmelse med de nationale forhold.

3.3. Mekanismen for retfærdig omstilling og den foreslåede Sociale Klimafond vil være værdifulde med hensyn til at styrke og forvalte en retfærdig omstilling på regionalt og sektorspecifikt plan. De er imidlertid begrænsede i størrelse og anvendelsesområde og tager kun hånd om en lille del af omstillingsprocessen ([14]). De finansielle midler fra Den Sociale Klimafond og Fonden for Retfærdig Omstilling vil ikke være tilstrækkelige til at nå de mål, som de er udformet til, og de bør anvendes effektivt ([15]).

3.4. For at lukke kløften mellem EU's instrumenter for retfærdig omstilling bør den politiske ramme for retfærdig omstilling muliggøre en fuldstændig gennemførelse af Parisaftalen ([16]), FN's 2030-dagsorden for bæredygtig udvikling ([17]) og verdensmålene for bæredygtig udvikling ([18]), den europæiske søjle for sociale rettigheder og den langsigtede strategi for konkurrenceevne ([19]). ILO-retningslinjerne for retfærdig omstilling ([20]) bør levere konkrete løsninger til, hvordan den politiske ramme for retfærdig omstilling kan udformes, gennemføres og overvåges ([21]).

4. **En EU-politikpakke om retfærdig omstilling for arbejdslivet og ledsagende værktøjer**

4.1. Retfærdig omstilling er en kompleks proces, som berører en stor del af samfundet, og et politisk værktøj alene er ikke nok til at tackle denne udfordring. Derfor opfordrer EØSU til at vurdere eventuelle mangler i de eksisterende politiske instrumenter og, hvor det er nødvendigt, at supplere dem med nye foranstaltninger til at skabe en koordineret politikpakke for arbejdslivet. Pakken bør integrere eksisterende EU-værktøjer og giver medlemsstaterne et tilstrækkeligt spillerum til at vedtage passende løsninger på nationalt eller regionalt plan. I nedenstående forslag skitseres elementerne i en sådan politikpakke.

4.2. Denne politiske pakke bør omfatte arbejdslivets elementer i en retfærdig omstilling, idet der tages hensyn til kompetencefordelingen som fastlagt i traktaterne og arbejdsmarkedets parters rolle, dvs. sektorer, regioner, job og færdigheder (herunder aspekter som køn, grupper på tværs af generationerne og sårbare grupper), velfærd, samarbejde mellem medlemsstaterne, forvaltning, virksomheder (med særligt fokus på SMV'er) samt finansiering og investeringer.

([12]) Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all.
([13]) EUT C 486 af 21.12.2022, s. 95.
([14]) EUT C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([15]) The European Green Deal and the »Leave No One Behind« principle.
([16]) Parisaftalen.
([17]) 2030-dagsordenen for bæredygtig udvikling.
([18]) Verdensmålene for bæredygtig udvikling.
([19]) EU's konkurrenceevne på lang sigt efter 2030.
([20]) Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all.
([21]) EUT C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

Sektorer

4.3. En sektorspecifik tilgang til forbedring og overvågning af jobkvaliteten er afgørende ([22]). I den europæiske grønne pagt hedder det, at omstilling er nødvendig i alle sektorer, på forskellige tidspunkter og i forskelligt omfang ([23]). Sektorer med højere niveauer af drivhusgasemissioner – såsom energisektorer baseret på fossile brændstoffer som olie, kul og gas, industri og transport ([24]) – vil dog stå over for en mere udfordrende omstilling. Samtidig er der behov for innovation for at undersøge dekarboniserede energimuligheder, energilagring, CO_2-opsamling og andre teknologier, der kan lette omstillingen. Ændringerne vil påvirke de virksomheder, der opererer inden for disse sektorer, deres arbejdstagere og de regioner, hvor de er etableret, samt konkurrenceevnen og fødevaretilgængeligheden.

Forslag:

— Kommissionen bør i tæt samarbejde med medlemsstaterne koordinere en detaljeret kortlægning for at forstå, hvilke strategiske sektorer der vil opskalere, omdanne eller nedskalere og udfase. Kortlægningen bør skitsere passende støtteforanstaltninger såsom EU-finansiering, statsstøtte, velfærd, midlertidig social støtte og omskolingsinitiativer for at lette jobskift. Kortlægningen bør omfatte en analyse af omstillingens konsekvenser for beskæftigelse og færdigheder i de forskellige lande, regioner og sektorer, herunder for underleverandører og værdikæder i de efterfølgende produktionsled ([25]). I overensstemmelse med henstillingerne i de politiske retningslinjer for 2024-2029 bør man i kortlægningen også undersøge de potentielle negative afsmittende virkninger af Europas omstilling, også på andre dele af verden for at afbøde dem gennem de sektorspecifikke og territoriale omstillingsplaner.

— Omstillingsforløbene og jobskifteplanerne bør udvikles i samarbejde med arbejdsmarkedets parter og ved kollektive overenskomstforhandlinger.

— Gensidighed og globale forpligtelser, herunder internationale handelsaftaler, bør tages i betragtning, når sektorplaner overvejes.

Områder

4.4. Efterhånden som nogle sektorer udfases, vil de områder, der er afhængige af dem, blive hårdt ramt på forskellige tidspunkter og i varierende grad. De berørte områder vil skulle omstrukturere og diversificere deres økonomier i retning af nye økonomiske aktiviteter, forberede arbejdsstyrken på nye forandringer og fremtidige job og fastholde den sociale samhørighed ([26]). EU's arbejdstagere bør have frihed til at blive ([27]) og få adgang til lokale produktive job af høj kvalitet, der bidrager til deres lokalsamfunds udvikling og trivsel, navnlig i landdistrikterne. Dette forudsætter, at der skabes et gunstigt miljø, som understøtter strukturelle ændringer i de eksisterende virksomheder samt investeringer og jobskabelse i forbindelse med den grønne omstilling.

Forslag:

— Kommissionen og medlemsstaterne bør sikre, at områderne har stedbaserede omstillingsforløb, der er udviklet i samarbejde med de lokale myndigheder og arbejdsmarkedets parter på passende niveau, og sektorspecifikke omstillingsplaner, som sikrer alternative beskæftigelsesmuligheder og uddannelse. Medlemsstaterne bør støtte initiativer styret af lokalsamfundet og sikre en bred høring af lokalbefolkningen og civilsamfundet.

Job og færdigheder

4.5. I forbindelse med omstillingen vil der være et betydeligt fald i beskæftigelsen i visse sektorer og en ændring af jobprofilerne og kvalifikationskravene i andre. Politikker, der opfylder 2030-målet om en reduktion af drivhusgasemissionerne på 55 % ([28]), kan generelt have en positiv indvirkning på beskæftigelsen. Den mest markante proces vil være erstatning af job og/eller omdefinering af job. Denne proces vil afhænge af den nationale kontekst og af udgangspunktet.

([22]) https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-08/ef23032en.pdf.
([23]) COM(2019) 640 final.
([24]) Greenhouse gas emissions by aggregated sector, https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/daviz/ghg-emissions-by-aggregated-sector-5#tab-dashboard-02.
([25]) EUT C 275 af 18.7.2022, s. 101.
([26]) Platformen for retfærdig omstilling.
([27]) Much more than a market – Speed, Security, Solidarity.
([28]) Europa-Kommissionen, Det Fælles Forskningscenter, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S. et al., The future of jobs is green, Publikationskontoret, 2021.

Forslag:

— Kommissionen og medlemsstaterne bør arbejde hen imod en fælles forståelse og udvikle retningslinjer for kvalitetsjob, jobsikkerhed og arbejdsvilkår i grønne job. De bør også fremme udveksling mellem medlemsstaterne for at udbrede god praksis og vise, hvordan den gældende EU-ret på det sociale område gennemføres på nationalt plan. EØSU bifalder Kommissionens hensigt om sammen med arbejdsmarkedets parter at udvikle en køreplan for kvalitetsjob som foreslået i de politiske retningslinjer for 2024-2029 ([29]) og opfordrer Kommissionen til at overveje forslagene i denne udtalelse.

— Anvendelsen af ajourførte oplysninger om arbejdsmarkedet og færdigheder samt fremsyn på regionalt, sektorspecifikt og beskæftigelsesmæssigt plan gør det muligt at identificere og forudsige stillingsspecifikke og tværgående færdighedsbehov og tilpasse læseplanerne i overensstemmelse hermed for at opfylde både de langsigtede og de kortsigtede behov ([30]).

— Medlemsstaterne bør udvikle og fremme opkvalificerings- og omskolingsstrategier for at øge voksnes deltagelse i uddannelse med henblik på de nye færdigheder og job i forbindelse med omstillingen. De bør også ajourføre læseplanerne og programmerne for erhvervsrettet uddannelse og fremme tættere partnerskaber mellem uddannelsesaktører og SMV'er, sociale virksomheder, der beskæftiger sig med integration på arbejdsmarkedet (WISE (Work Integration Social Enterprises)), og arbejdsmarkedets parter i overensstemmelse med den nationale model for forvaltning og praksis på området for erhvervsrettet uddannelse. Endelig bør de indføre eller styrke støtteordninger for lærlingeuddannelser, lønnede praktikophold og følordninger med en stærk uddannelseskomponent, navnlig i mikrovirksomheder og små og mellemstore virksomheder, herunder dem, der bidrager til klima- og miljømålene, og i sektorer, der står over for mangel på kvalificeret arbejdskraft. Disse ordninger bør være underlagt national eller regional overvågning og evaluering og bør sigte mod at sikre jobkvaliteten ([31]).

— Man bør give SMV'erne tilstrækkelige incitamenter til at investere i opkvalificering og omskoling og til at fremme en kultur med livslang læring for iværksættere og arbejdstagere, herunder gennem mikroeksamensbeviser.

— Netværkssamarbejde mellem SMV'er bør fremmes med henblik på videndeling.

— Den sociale dialog bør fremmes på grundlag af god praksis for at give arbejdstagere eller jobsøgende støtte til kortere eller længere uddannelseskurser med henblik på at udvikle deres færdigheder. Dette kunne overvejes for den nye pagt for den europæiske sociale dialog, der foreslås i begyndelsen af 2025 ([32]), ([33]).

— Retfærdig omstilling bør integreres i de nationale færdighedsstrategier ved at medtage forslag fra Kommissionens »europæiske dagsorden for færdigheder« og »den ajourførte nye industristrategi«. Færdighedspartnerskaber under pagten for færdigheder vil også være en vigtig løftestang ([34]).

— Færdighedsstrategierne bør omhandle allerede eksisterende uligheder mellem kønnene og sikre, at politikkerne for retfærdig omstilling aktivt forbedrer ligestillingen mellem kønnene ([35]), ([36]). Der bør også lægges særlig vægt på konsekvenserne af jobændringer eller jobtab for samfundsgrupper, der er i fare for at blive udelukket fra arbejdsmarkedet, såsom personer med handicap, ældre, migranter og langtidsledige.

— EØSU opfordrer Kommissionen til at overveje ovenstående punkter i forbindelse med den næste revision af handlingsplanen for den europæiske søjle for sociale rettigheder.

Velfærds- og socialsikringssystemer

4.6. Alle medlemsstater bør tilskyndes til at revidere deres velfærds- og socialsikringssystemer for at sikre, at de er i stand til at støtte den grønne omstilling og de berørte personer på den mest effektive måde i retning af bæredygtig beskæftigelse og reduktion af fattigdom og ulighed. Socialsikring bidrager til tilpasning til og modvirkning af klimaændringer og støtter også en retfærdig omstilling, idet den beskytter menneskers indkomst, sundhed og beskæftigelse og til gengæld kan opbygge offentlig støtte til omstillingen ([37]).

([29]) https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_da?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_DA.pdf.
([30]) EUT C 243 af 27.6.2022, s. 35.
([31]) EUT C 243 af 27.6.2022, s. 35.
([32]) New framework for a just digital and green transition.
([33]) Politiske retningslinjer for den næste Europa-Kommission 2024-2029.
([34]) EUT C 243 af 27.6.2022, s. 35.
([35]) Europa-Kommissionen, Det Fælles Forskningscenter, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S. et al., The future of jobs is green, Publikationskontoret, 2021.
([36]) Considering gender in regional transformations.
([37]) https://www.ilo.org/publications/flagship-reports/world-social-protection-report-2024-26-universal-social-protection-climate.

Forslag:

— Kommissionen bør integrere initiativer vedrørende retfærdig omstilling i gennemførelsen af den europæiske søjle for sociale rettigheder og det europæiske semester EU og dets medlemsstater bør sikre fri bevægelighed med hensyn til social sikring, når arbejdstagere flytter til en anden medlemsstat i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 883/2004.

— Medlemsstaterne bør tilskyndes til at gennemgå og om nødvendigt tilpasse deres velfærdssystemer og sociale beskyttelsessystemer for at imødegå de aktuelle sociale, miljømæssige og økonomiske udfordringer med henblik på at sikre en ligelig fordeling af omkostningerne og fordelene ved den grønne omstilling og garantere økonomisk overkommelige og tilgængelige tjenesteydelser af almen interesse af høj kvalitet. Sådanne systemer kan bl.a. omfatte aktive arbejdsmarkedspolitikker, arbejdsløshedsunderstøttelse, passende støtte til personer, der lever i eller er i risiko for fattigdom, mindstelønninger, økovouchere og direkte indkomststøtte afhængigt af den nationale kontekst ([38]). De nationale myndigheder bør samarbejde med almennyttige virksomheder, socialøkonomiske virksomheder og andre udbydere af sociale tjenester om at kortlægge sårbare husholdninger og enkeltpersoner og støtte dem med midlertidige foranstaltninger.

— De sociale beskyttelsessystemer kan tilpasses for at skabe indkomstsikkerhed, navnlig i forbindelse med jobskifte, sundheds- og plejetjenester gennem passende social infrastruktur, navnlig i de mest berørte områder og for de mest sårbare samfundsgrupper, med henblik på at forebygge social udstødelse og imødegå sundheds- og klimarelaterede risici ([39]).

— Medlemsstaterne bør anvende målrettede og veludformede ansættelses- og omstillingsincitamenter til at ledsage arbejdskraftens mobilitet på tværs af sektorer, regioner og lande ([40]).

Samarbejde mellem medlemsstaterne

4.7. Samarbejde er afgørende for at støtte samhørigheden og konkurrenceevnen frem for et kapløb mod bunden i EU. Mange af de politikker, der er nødvendige for en retfærdig grøn pagt, fastlægges på nationalt plan og vil kræve en koordineret indsats fra medlemsstaternes side.

Forslag:

— Eftersom jobtab og nye job ikke vil blive ligeligt fordelt i hele EU, og de forskellige områder har forskellige styrker inden for de forskellige teknologier og færdigheder, bør industripolitikken og samhørighedspolitikken tilpasses til hinanden for at styrke EU's position som global økonomisk aktør for en retfærdig omstilling i hele EU ([41]).

— EU bør vedtage en industristrategi i overensstemmelse med målene for retfærdig omstilling, som sikrer lige vilkår. Med henblik herpå kan EU identificere de strategiske industrier og værdikæder og det økonomiske potentiale i de enkelte regioner og koordinere deres bidrag til værdikæder på tværs af EU ([42])· ([43]). Der kunne tages udgangspunkt i modellen for vigtige projekter af fælleseuropæisk interesse ([44]).

— Samhørighedspolitikken bør fortsat være en vigtig drivkraft for en retfærdig omstilling i de regioner, der er stærkt afhængige af en infrastruktur baseret på fossile brændstoffer. En særlig EU-fond, såsom den foreslåede europæiske fond for konkurrenceevne ([45]), kan yde tilskud og lån til udvikling af strategiske industriprojekter i regioner, der ikke har finanspolitisk kapacitet til denne investering. Offentlig finansiel støtte såsom tilskud, lån og offentlige indkøb bør i overensstemmelse med sociale og miljømæssige betingelser for at sikre, at den offentlige finansiering er afhængig af fremskridt ([46]).

— Der bør være specifik støtte til medlemsstater, som underudnytter de strategiske EU-finansieringsinstrumenter inden for innovation og FoU, og til skalering af industrier, navnlig i lande med finanspolitiske begrænsninger.

([38]) EUT C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([39]) EUT C 243 af 27.6.2022, s. 35.
([40]) EUT C 243 af 27.6.2022, s. 35.
([41]) ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024). A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact.
([42]) Much more than a market – Speed, Security, Solidarity.
([43]) ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024). A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact.
([44]) Draghi-rapporten.
([45]) Politiske retningslinjer for den næste Europa-Kommission 2024-2029.
([46]) ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024). A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact.

— På nationalt plan bør koordinerede nationale planer mellem de forskellige sektorer og arbejdsmarkeder have til formål at sikre kvalitetsjob i forbindelse med omstillingen, samtidig med at der sørges for passende mekanismer, så de nationale arbejdsmarkedsparter kan bidrage til processen.

Forvaltning

4.8. Forvaltningsdimensionen af den retfærdige omstilling må ikke undervurderes. Et politisk instrument eller en række af instrumenter er ikke tilstrækkeligt til at tackle den retfærdige omstillings kompleksitet. Afvejninger mellem politiske instrumenter bør undgås eller modvirkes ved at identificere dem på et tidligt tidspunkt.

Forslag:

— En helhedsorienteret, koordineret og integreret politisk strategi er kernen i den politiske ramme for retfærdig omstilling. Social dialog og borgerdialog, der er repræsentativ for samfundet, og de lokale og regionale myndigheders deltagelse er hjørnestenen i dens gennemførelse ([47]).

— Der bør udvikles analyse- og overvågningsværktøjer for at bidrage til udformningen af omfattende politikpakker og spore effektiviteten af jobskifteprogrammer (omskolings- og opkvalificeringsforanstaltninger, omstillingsydelser osv.) ([48]).

— Politikkernes langsigtede miljømæssige, økonomiske og sociale virkninger bør systematisk tages i betragtning på alle niveauer af den politiske beslutningstagning, navnlig i forbindelse med forudgående evalueringer. De politiske beslutningstagere bør regelmæssigt fremlægge resultaterne af evalueringer, fremsyn og overvågning for offentligheden og tilrettelægge udvekslinger med arbejdsmarkedets parter, civilsamfundet og andre interessenter om resultater og mulige tilpasninger ([49]).

— Politiske beslutningstagere på alle niveauer bør sørge for en fuld og meningsfuld inddragelse af arbejdstagere på alle niveauer og deres repræsentanter og af virksomheder i alle sektorer og i alle størrelser i foregribelsen af ændringer og forvaltningen af omstruktureringsprocesser, herunder dem, der er knyttet til den grønne omstilling, i alle faser af den politiske beslutningstagning og gennemførelsen ([50]).

— Deltagelse i den politiske beslutningstagning bør sætte enkeltpersoner, civilsamfundet, arbejdsmarkedets parter og interessenterne i stand til at bidrage til udformningen og gennemførelsen af relevante løsninger på de rette niveauer. Der bør lægges særlig vægt på at indhente synspunkter fra repræsentanter for sårbare/underrepræsenterede grupper ([51]).

— De politiske strategier bør sikre, at den politiske beslutningstagning koordineres på alle niveauer og på tværs af alle relevante politikområder, herunder forskning og innovation. Vertikalt set betyder dette, at de regionale og lokale myndigheder bør tilskyndes til at spille en aktiv rolle i planlægningen og udviklingen, gennemførelsen og overvågningen af politikkerne for retfærdig omstilling. Horisontalt set bør de politiske beslutningstagere samarbejde på tværs af politikområder for at identificere mangler, overlapninger, afvejninger og synergier mellem de politiske løsningsmodeller. Identifikationen af sådanne elementer støttes gennem udvikling og integration af anvendelsen af solide og gennemsigtige (forudgående) beskæftigelsesmæssige, sociale og fordelingsmæssige konsekvensanalyser ([52]).

Forslag specifikt på EU-plan:

— Samtidig med, at det anerkendes, at forordningen om forvaltning af energiunionen og den europæiske klimalov ([53]) er blevet vedtaget og ajourført for nylig, kunne man i kommende revisioner som anført i opgavebeskrivelsen til den indstillede kommissær for energi og boliger undersøge mulighederne for at indarbejde mål for retfærdig omstilling i forvaltningsstrukturer på flere niveauer. Dette omfatter sikring af, at de nationale energi- og klimaplaner er i overensstemmelse med den sociale og civile dialog om prioriteter for retfærdig omstilling, samt en styrkelse af deres integration med andre politikområder, herunder den fælles landbrugspolitik ([54]).

([47]) EUT C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([48]) Nøglebudskaber fra EMCO og SPC om gennemførelsen af Rådets henstilling om sikring af en retfærdig omstilling til klimaneutralitet.
([49]) EUT C 243 af 27.6.2022, s. 35.
([50]) EUT C 243 af 27.6.2022, s. 35.
([51]) EUT C 243 af 27.6.2022, s. 35.
([52]) EUT C 243 af 27.6.2022, s. 35.
([53]) Forvaltning af energiunionen.
([54]) EUT C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— EU's Observatorium for Retfærdig Omstilling bør overvåge EU's proces for retfærdig omstilling, herunder nationale politikker og strategier baseret på EU-retningslinjer, f.eks. i forbindelse med det europæiske semester og de nationale energi- og klimaplaner ([55]), idet arbejdsmarkedets parter og civilsamfundet inddrages i udviklingen af et sæt indikatorer til overvågning. Observatoriet bør også bidrage til ajourførte oplysninger og prognoser om arbejdsmarkedet og færdigheder ved at identificere og forudsige stillingsspecifikke og tværgående færdighedsbehov ([56]). Dette bør ske ved hjælp af regelmæssige udvekslinger med de politiske beslutningstagere på nationalt og regionalt plan.

— For at muliggøre en horisontal koordinering foreslår EØSU at anvende EU's politiklaboratorier under ledelse af Kommissionens Fælles Forskningscenter til at samle en mangfoldig gruppe af generaldirektorater tidligt i den politiske beslutningsproces med henblik på at tackle politikproblemer ud fra et tværfagligt perspektiv ([57]).

— For at integrere offentlighedens deltagelse i den politiske proces på en stærkere og mere meningsfuld måde anbefaler EØSU, at der etableres en resultattavle, som viser, hvilke borgerforslag der er blevet fulgt op på, og grundene dertil, hvis der ikke er blevet fulgt op på dem.

Forslag specifikt på nationalt plan:

— For at opfylde de behov i forbindelse med den retfærdige omstilling, der er skitseret i de andre afsnit, bør medlemsstaterne styrke de relevante offentlige tjenesters operationelle kapacitet til at yde effektiv vejledning og støtte til gennemførelse af politikker for retfærdig omstilling ([58]).

— Eksisterende lovgivning om informations- og høringsrettigheder bør gennemføres effektivt på nationalt plan.

Virksomheder

4.9. Virksomheder (med særligt fokus på SMV'er) som drivkræfter for omstillingen.

Forslag:

— For at fremme iværksætteri, navnlig i regioner, der står over for udfordringer i forbindelse med omstillingen, og i sektorer, der fremmer klima- og miljømål, idet der lægges særlig vægt på kvinders iværksætteri, bør støtten kombinere finansielle foranstaltninger, herunder tilskud, lån eller egenkapital, med ikkefinansielle foranstaltninger, herunder uddannelses- og rådgivningstjenester, som er skræddersyet til hver fase af virksomhedens livscyklus. Støtten bør være inkluderende og tilgængelig for underrepræsenterede og dårligt stillede grupper ([59]). Passende betingelser for investeringer og etablering af virksomheder er afgørende for en effektiv støtte til iværksætteri.

— Medlemsstaterne bør lette adgangen til finansiering og markeder for mikrovirksomheder og små og mellemstore virksomheder, navnlig dem, der bidrager til klima- og miljømål, med særlig vægt på socialøkonomiske virksomheder, for at stimulere skabelsen af kvalitetsjob for alle. Der bør være særligt fokus på de områder, der er mest berørt af omstillingen, og de sektorer, der støtter målene for omstillingen ([60]).

— Kapacitetsopbygning i de arbejdsgiverorganisationer, der repræsenterer SMV'erne, med henblik på at: 1) spille en rolle som rådgiver om, hvordan forretningsmodellerne kan gøres grønnere og mere bæredygtige, 2) spille arbejdsmarkedets parters rolle over for de politiske beslutningstagere og i den sociale dialog.

— Diversificerede forretningsmodeller, herunder cirkulære og kooperative systemer såsom »steward ownership«, kan fremmes for at styrke demokratiet på arbejdspladsen.

— Den private sektors medtagelse af strategier for retfærdig omstilling i deres dekarboniseringsindsats med en rettidig og effektiv inddragelse af fagforeningerne bør fremmes. Ved at gennemføre disse strategier kan virksomhederne foregribe den grønne omstillings konsekvenser for deres aktiviteter og arbejdsstyrke og identificere nye muligheder.

([55]) The European Green Deal and the »Leave No One Behind« principle.
([56]) EUT C 243 af 27.6.2022, s. 35.
([57]) A policy cycle 2.0 for the European Commission.
([58]) EUT C 243 af 27.6.2022, s. 35.
([59]) EUT C 243 af 27.6.2022, s. 35.
([60]) EUT C 243 af 27.6.2022, s. 35.

Finansiering og investeringer

4.10. EØSU er overbevist om, at tilstrækkelige investeringer er afgørende for gennemførelsen af den politiske ramme for retfærdig omstilling. EØSU fremhæver behovet for en bedre fordeling og effektiv anvendelse af de disponible midler.

Forslag:

— Der er behov for en europæisk investeringsplan for den grønne omstilling, som svarer til de anslåede investeringsbehov i Kommissionens strategier. De enorme investeringsbehov kræver også større fokus på offentlige investeringer for at fremskynde omstillingen. I den forbindelse konstaterer EØSU med interesse, at Kommissionen har foreslået en europæisk fond for konkurrenceevne.

— Investeringerne bør målrettes mod de områder, enkeltpersoner og sårbare samfundsgrupper, der vil blive hårdest ramt af omstillingen. Disse investeringer bør være produktive og bæredygtige.

— Der kan overvejes betingelser for at sikre, at midlerne fordeles i overensstemmelse hermed. Dette kunne ske gennem en forudgående anvendelse af princippet om »ikke at gøre væsentlig skade«, princippet om »ikke at skade samhørigheden« samt indførelsen og anvendelsen af et princip om »ikke at gøre social skade« med en efterfølgende dokumentation for, at betingelserne for at få adgang til de resterende midler er opfyldt. Drøftelserne om behovet for at indføre et princip om »ikke at gøre social skade« kunne foregå blandt de relevante interessenter.

— EU-fondene bør koordineres ved hjælp af en strategisk ramme, som forbinder deres mål og forenkler medlemsstaternes forståelse af mulighederne. I overensstemmelse med de politiske retningslinjer for at øge finansieringen af en retfærdig omstilling kan Fonden for Retfærdig Omstilling og Den Sociale Klimafond desuden udvides, og medlemsstaterne bør fremme socialt ansvarlig praksis for offentlige udbud, herunder via sociale tildelingskriterier, der skaber muligheder for de mennesker, der er mest berørt af den grønne omstilling, og samtidig fremme grønne tildelingskriterier ([61]).

— Medlemsstaterne har også brug for budgetmæssige muligheder for at investere i og gennemføre omstillingen. Med hensyn til den nyligt reformerede ramme for økonomisk styring understreger udvalget, at der kan være behov for yderligere initiativer for at sikre, at der mobiliseres tilstrækkelig privat og offentlig kapital til den grønne omstilling og fremme af social samhørighed ([62]).

— Medlemsstaterne bør vurdere og tilpasse skattesystemerne i lyset af de udfordringer, der følger af omstillingen, navnlig ved at flytte skattebyrden væk fra arbejde og reducere skattekilen for lav- og mellemindkomstgrupper til andre kilder, der bidrager til klima- og miljømålene ([63]).

En politikpakke om retfærdig omstilling af arbejdslivet

4.11. EØSU opfordrer til oprettelsen af en europæisk politikpakke om retfærdig omstilling af arbejdslivet gennem foregribelse og håndtering af forandringer, med social dialog og kollektive overenskomstforhandlinger som ledende principper ([64]). Denne pakke bør medtage de relevante forslag til medlemsstaterne og bør specifikt omfatte følgende:

— En kortlægning af færdighedsbehov og -strategier sideløbende med grundige socioøkonomiske konsekvensanalyser på nationalt, sektorspecifikt, regionalt og lokalt plan med færdighedseksperter, der har tilstrækkelige ressourcer, og med regionale overvågnings- og støttefaciliteter for at hjælpe virksomhederne, navnlig SMV'erne, og arbejdstagerne med at nå disse mål. Kortlægningen bør foretages af arbejdsmarkedets parter og forvaltningerne på de respektive niveauer.

— Etablering og gennemførelse af passende programmer for udvikling af færdigheder på alle de ovennævnte planer, hvor arbejdstagere, unge, arbejdsløse og andre sårbare grupper (ældre, personer med handicap, migranter osv.) får mulighed for at gennemgå deres færdigheder og ajourføre deres karriereretninger, styrke deres beskæftigelsesegnethed og mobilitet og foretage et muligt og ønskeligt jobskifte.

([61]) EUT C 243 af 27.6.2022, s. 35.
([62]) EUT C 146 af 27.4.2023, s. 53, punkt 1.12.
([63]) EUT C 243 af 27.6.2022, s. 35.
([64]) EUT C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— Indførelse af en meningsfuld adgang, der kan håndhæves, til et antal betalte uddannelsestimer for alle arbejdstagere i arbejdstiden gennem foranstaltninger som f.eks. lønkompensation og uanset deres type af kontrakt, med særlige adgangsforanstaltninger for kvinder og sårbare grupper.

— Sikring af, at der indføres effektive ordninger for deltagelse og effektiv information og høring af arbejdstagerne på virksomhedsniveau i overensstemmelse med de gældende regler. Det bør desuden sikres, at den kollektive overenskomstdækning styrkes, navnlig i nye sektorer og i overensstemmelse med kravene i direktivet om mindstelønninger.

— Integration af initiativer vedrørende retfærdig omstilling i gennemførelsen af den europæiske søjle for sociale rettigheder og det europæiske semester EU og dets medlemsstater bør sikre fri bevægelighed med hensyn til social sikring, når arbejdstagere flytter til en anden medlemsstat i overensstemmelse med forordning (EF) nr. 883/2004.

— Skabelse af stærke incitamenter for virksomhederne til at prioritere opkvalificering af de nuværende medarbejdere for at afhjælpe manglen på færdigheder, udvikle, offentliggøre og regelmæssigt ajourføre virksomhedernes omstillingsplaner, så de foregriber ændringer, og udvikle strategier til håndtering af de mulige konsekvenser samt opfordre til øgede lærlinge- og uddannelsesbidrag i overensstemmelse med nationale modeller for delvist at finansiere arbejdstagernes uddannelse på regionalt plan.

— Foregribelse, forberedelse og styring af omstruktureringer bør koordineres med de relevante offentlige myndigheder og interessenter, i deres relevante egenskab og kompetence, og på et passende tidspunkt. Dette bør sikre udviklingen af jobskifteforløb, hvor der lægges vægt på at beskytte arbejdstagernes ret til at blive i deres region, og deres valg om at blive i deres sektor respekteres.

Bruxelles, den 5. december 2024.

Oliver RÖPKE
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg